

בבא בתרא קלז

משה שווערד

1. ברכת אברהם

בענין קנין פירות ואחריו

(א) רד"ה יחזרו נכסים ליורשי ראשון וכו' אל"כ ק"פ הוי תשוב כקה"ג הלכך איכא למימר יחזרו ליורשי ראשון שהרי הפירות קנוין לו וכקה"ג דמי, דאע"ג דהמוכר שדהו לפירות לא קנה בעל הפירות את הגוף משום ק"פ כקה"ג היינו משום דזהדיא פירות מכר לו ולא גוף והרי הוא כמי שאל ואחר אותו זמן יהא הגוף והפירות שלי, אבל הכא לא שייר לעצמו כלום אלא לשלישי נתן את הגוף ולראשון ולשני נתן את הפירות, וכיון דאיכא תרתי שיש לראשון ק"פ דקה"ג דמי וגם סילק הנותן עצמו מגוף ופירות הלכך יחזרו ליורשי ראשון, אלא אי איתא דלא כקה"ג דמי מאיזה טעם יחזרו לראשון, עכ"ל.

בדברי הרשב"ם אלו נתגלה עיקר יסוד קנין פירות כקה"ג מה הוא, דמבואר דהוא קנין הגוף לזמן ממש אלא דאחר זמן פקע, ושייך לכתחילה לקבוע חלות הפקעה לאחר זמן.

ויסוד חילוק ק"פ וקה"ג, דקנין הגוף הוא מחד עצמו ממילא גורם שכל הפירות שלו הואיל ובאים מגוף שלו, וכל החפץ הוא שלו אל"כ שיש לשום אדם זו זכות לכן אם קיבל קה"ג, אע"פ שלכתחלה נקבע שיפקע אחר זמן, אם לא חלה ההפקעה הואיל והקונה אינו בחיים, ממילא יש לו הכל, דנשאר בעלות הראשון הואיל וזהו דין קה"ג שמעצמו יש לו הכל חוץ ממה שמשוייר ונקנה לאחר, וכל שלא נפקע בעלות קה"ג מילא נשאר לעולם שלו, משא"כ אם ק"פ לאו כקה"ג כל עיקר מהות הקנין הוא רק קנין לגבי הפירות, לכן גם אם לא חל קנין של אחריו, ל"ש לו כי הוא לא קיבל טפי, דהגוף נשאר לנותן ולא קיבל שום בעלות שזכחו להתפשט ולהשאר לעולם, אלא כל עיקר מה שקנה הוא בעלות לפירות אלו של זמן זה, לכן במת הד' יחזרו לנותן וליורשיו שלא נתן לו טפי.

(ב) והנה במד"ה והתניא בסה"ד בשם גליון הקשו על רשב"ם שפי' דנחלקו רשב"ג ורבנן אם ק"פ כקה"ג ולא ביסוד של אחריו שאני, הא לרשב"ג אין לשני אלא מה ששייר ראשון וזה לא מצינו אלא באחריו, אבל המוכר קנין פירות לחבירו אטו יוכל למכור לעולם באופן שישאר לקונה ממנו, הא לא יוכל למכור טפי ממה שיש לו, וא"כ בע"כ לרשב"ג אחריו שאני, ובע"כ רבי חולק ע"ז, וא"כ אין זכר לזה שיחלקו בדין קנין פירות כקה"ג דמי.

2. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלו עמוד ב

[א] איתיביה ר' יוחנן לר"ל נכסי לך ואחר כך יירש פלוני וכו' מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה - דברי הגמ' צ"ב למה זה תלוי בשאלה אם ק"פ כקה"ג. ולפי מש"כ לעיל [אות ב בשם הברכ"ש] שלמ"ד ק"פ כקה"ג דמי, נחשב בעל הק"פ לבעל הקרקע, ובעל הקה"ג יש לו רק זכות בקרקע, וזכות ניתנת למחילה, לפ"ז י"ל שכאן שמירי שנתן לראשון ק"פ ולשלישי קה"ג [בתנאי שיקבל אחר השני], אם מת השני בחיי הראשון, א"כ למ"ד ק"פ כקה"ג דמי יחזור לראשון ולמ"ד ק"פ לאו כקה"ג יחזור לנותן, משום שאם השני מת קודם, א"כ התברר שהשלישי לא קיבל קנין הגוף, והיה ראוי לחזור לנותן, אבל הנותן סילק עצמו, ולמ"ד ק"פ כקה"ג יכול הנותן להסתלק מקנין הגוף שלו כיון שהיו זכות, וממילא זוכה בו בעל הקנין פירות, אבל למ"ד לאו כקנין הגוף יש לבעל קנין הגוף קנין ממש שא"א להסלק ממנו ולכן חוזר אליו. ואפשר שכאן גם שאר הראשונים שחולקים על הרשב"ם וסוברים לגבי מוכר שאין כוונתו להסתלק, כאן מודים שכוונת הנותן להסתלק כיון שמירי במחלק נכסיו ולא במוכר.

3. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד א

[א] נכסי לך ואחר כך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות –
[1] הרשב"ם כתב שנקט ואכל מעות כיון שכך אורחה דמילתא. והרש"ש מבאר שרבותא נקט אף על פי שאכל המעות ואין הלוקח יכול לקבל חזרה את מעותיו אעפ"כ השני מוציא מיד הלקוחות.
[2] התורי"ד כתב דדוקא נקט אכל, אבל אם הדמים או תמורתם קיימים, אז לאחר מיתת הראשון השני יקבל הדמים או תמורתם. והמאירי כתב שחכמי התוס' מסתפקים בזה אם השני מקבל הדמים, והמאירי כתב נראה דהשני מקבל. והרשב"ם שלא תירץ כמו התורי"ד סובר שאין השני מקבל הדמים.
[3] הפני שלמה כתב דנקט אכל לרבותא שאע"פ שמכר לצורך מזונות [כדי לקנות אוכל] וס"ד שבכה"ג שצריך למזונות היה בדעת הנותן שיוכל למכור שהרי היה ברצון הנותן שיהיה לו מזונות כל חייו, קמ"ל שאעפ"כ השני מוציא מיד הלקוחות.

4. רשב"ם בבא בתרא דף קלז/א

הא לכתחלה - קאמר ר"ש אין לו למכור לכתחלה הגוף אלא אכילת הפירות כדי שיתקיים דעתו של נותן דהא גלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני אם יתרצה הראשון לשייר אחריו כלום והכי קתני יורד ראשון ומוכר ואוכל מסתמא דברי רבי שהרי אינו יכול למכור כ"א פירות רשב"ג אומר אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא שהרי הכל מכור ולא נתקיימה דעת הנותן אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה או למכרן אבל גופא דיעבד אין לכתחלה לא והא קמייא דיעבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון:

5. שיטה מקובצת על בבא בתרא דף קלז/א

הא לכתחלה הא דיעבד. פירוש רשב"ם ז"ל דחוק וגם מדקאמר רבי שמעון בן גמליאל אין לראשון משמע דשמעיה לרבי דאמר יש לראשון יותר ממאי דקאמר איהו והא ליתא. ונראה דבהא פליגי דלרבי יורד ראשון ומוכר ואוכל ואפילו תולש פירות שלא הגיעו ליתלש כדנתיא במתניתא דאב תולש ומאכיל פירוש סמוך למיתתו יכול לתלוש אפילו פירות שלא הגיעו ליתלש דאם לא כן מאי קמשמע לן בסיפא טפי מרישא ורבי שמעון בן גמליאל סובר אין לראשון אלא אכילת פירות כלומר לכתחלה אם רוצה לעשות כדן אין לו אלא אכילת פירות התלושין אבל לא לתלוש פירות שלא הגיעו לתלוש אבל בדיעבד אף הגוף יכול למכור. עד כאן לשון הרא"ש ז"ל בתוספותיו:

6. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד א

ומבואר, דהרשע הפועל ברשעתו נקרא 'ערום'. על פי זה ביאר רבי שלמה קלוגר (חכמת התורה, בראשית) את הפסוק (בראשית ג, א) 'והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלוקים', ולכאורה תיבות 'אשר עשה ה' אלוקים' מיותרים, דאילו היה לפנינו שתי כיתות חיות, היה בכך סימן שהוא היה ערום מכל הכת שנעשו על ידי אלוקים, אך מכיון שהכל נעשה על ידו, למה צריך לציין שעשה ה' אלוקים. אך לפי מה שנאמר כאן שהרשע נקרא ערום, יתפרשו דברי הכתוב 'והנחש היה ערום' כלומר, היה רשע, דמובא במדרש תנחומא (מקץ, ג) 'ארורים הרשעים שמהפכין מידת הרחמים למידת הדין', ובא הכתוב לציין את רשעות הנחש שהיה רשע יותר משאר החיות, שעשה מידת ה' דהיינו מידת הרחמים ל'אלוקים' דהיינו מידת הדין.

7. שערים מצויינים בהלכה

דף קלז. איזהו רשע ערום, זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. [פרשב"ס]
 שהוא גורם לעבור על דברי הנותן, דאחזו מעשיו, והרי הוא חוטא ולא לו. אפשר לפרש דאם היה לו שום הנאה לעצמו, י"ל דע"י ההנאה נתפתה ליצרו, דהיצה"ר מראה לו שערי היתר, אבל כשאין לו שום הנאה, אין כאן אלא רשעות ע"י ערמימות. [וכעין סברא זו דע"י ההנאה שיש לו, מראה לו היצה"ר שערי היתר, מצינו ברש"י במס' סנהדרין (כז: ד"ה לא נחשרו) דאסור לדיין לדון למי ששונא לו, ולא מצי למיהפך בזכותיה. ובסמ"ע (סי' לג סק"א) כתב, ודין התלוי בסברא משתנה במחשבתו בשביל אהבתו או שנאתו, ולא משום רשעות. והא דאמר דנקרא רשע, והרי אין כאן אלא איסור דרבנן, ובמס' שבת (מ.) איתא, האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא, ומשמע דרשע אסור לקרותו, וכבר כתבנו במס' סוטה (כא: ד"ה זה) דאיה"נ אי אזלו ומכרו היורשים הם נקראים עבריינים, אבל הוא שהשיא להם עצה זו, הרי נקרא רשע, דעבר על לאו (קדושים יט-כ) "ולפני עור לא תתן

מכשול", ופרש"י בשם התו"כ, שלא יתן לו עצה שאינה הוגנת לו, ויש שיטות דהעובר על לפני עור באיסור דרבנן, הוא בעצמו עובר על לפני עור דאורייתא, עי' בתוס' במס' ע"ז (כב: ד"ה תיפוק ליה) ובתש"ר פני יהושע (סי' ט).
כתב הריטב"א לקמן (קעד:) דלצורבא מרבנן מותר להשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. וראיתי בפ"י רבינו גרשום במס' ערכין (כג.) בזה"ל, וצורבא מרבנן שאני, דמצוה להשיאו עצה כדי שיהיו לו נכסים ויעסוק בתורה. ועי' בשו"ע (אהע"ז סי' קב ס"ד) דמבואר דבעינן גם שיהא בנו, וגם שיהא צורבא מרבנן, וגם דחיקא ליה שעתא.

8. גליוני הש"ס מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד א

שם רשב"ם ד"ה זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום כ' דאי עם גמר מיתה א"כ הוי גט, נ"ב זה חידוש דגט חל עם מיתה ביחד וכן משמע בירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ו נתאלמנה נתגרשה כאחת מה אמר בה ר' ישמעאל והכוונה ג"כ שגירש ואמר שיחול הגט עם מיתתו ביחד דוגמת הך דגיטין מעת שאני בעולם היינו דאמר שיחול רגע קודם המיתה וכך הא משכחת שיאמר שיחול עם המיתה יחד ונעשית אלמנה וגרושה כאחת במיתתו וקמייבצי ל' אם כ"ג מתחייב עלי' משום אלמנה וגרושה גם שניהם כיון דחלו בב"א וז"פ בכוונת הירושלמי ודברי הפני משה שם במחכת"ה הם טעות גדול דבציור שלו היא רק ספק אלמנה ספק גרושה לא אלמנה וגרושה גם שניהם עש"ה ותבן ואולם הך דירושלמי משכחת עוד למ"ד דקידושין בשויר מהני ומשכחת בראובן שקידש חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה סתם וגירשה אח"כ ראובן ואמר שיחול הגט עם מיתת שמעון דהשתא במיתת שמעון נעשית גרושה מצד ראובן ואלמנה מצד שמעון כאחת או שגירש ראובן ומת שמעון באותה רגע הגירושין למ"ד אפשר לצמצם אפי' ביד"ש דנעשית ג"כ אלמנה וגרושה כאחת ואולם הפי' הקדום נ' יותר בירושלמי דאי אי' הו"ל להירושלמי לפרושי דהאיבעי' הוא אי נימא דקידושין בשויר מהני ומשא"כ לפי' הקדום האיבעי' היא פשוטה לכ"ע שגירש ואמר שיחול הגט עם מיתתו וזהו שטחיות הלשון נתאלמנה נתגרשה כאחת ואולם יל"ע אי שייך שתוחשב אשה גרושה ואלמנה מבעל אחד דאם היא גרושה ואין כאן אישות תו אינה אלמנה ואם היא אלמנה אינה גרושה ועכ"ז י"ל דכיון דבאו כאחת היא שתיהן באמת מטעם הי מיינייהו מפקית ואף דלא שייך כאן כ"כ הי מיינייהו מפקית כיון דגירושין הם ע"י פעולה ואילו האלמנות ומיתת הבעל בא מאליו בידי שמים וע' תמורה כ"ה א' ובאתי רק להעיר:

9. שערים מצויינים בהלכה

מהו דתימא מצי א"ל למיעבד איסורא לא יהבין לך, קמ"ל. פי' רבינו גרשום דקמ"ל דמה שעשה עשה. נראה הביאור, דגם באיסור דרבנן אמרי' כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, דקי"ל כרב יוסף במס' כתובות (פא:), ועי' בדברינו שם (ד"ה אע"ג דובין), מ"מ הכא לא מצי לומר לו כן, כיון שהוא עצמו לא עשה שום איסור, דעשה כן מעצמו.

10. ברכת אברהם

רד"ה עד כאן וכו' אבל בפירות הכל מודים דאית ליה הלכך גבי אחרוג נמי יציאת יד"ח ליטלו היינו פירותיו דאפילו לרבי יצא. עכ"ל. ונ"צ כיצד יצא יד"ח אס אין לו הגוף הא צעין לכס. ולפי משנ"ח לעיל (קל"ז ע"ב) על חד"ה מציא דס"ל לרשב"ס דאשר תציא מארנך משמע בעלות להצאה, לכן סגי בזה בקנין פירות, א"כ י"ל ולקחתם לכס נמי לשיטתיה הוה בעלות לגבי לקיחה. ונ"ל לפ"ז דהא דאינו יוצא בשאול הוא משום דסתם שאול אין נותן לו בעלות אלא רשות להשתמש, או אפילו שיעבוד להשתמש, ואפי' נימא כמש"כ ברמב"ם (פ"א ה"ה) דשואל קונה גוף לפירותיו י"ל דכיון דסתם שאלה ושכירות לכו"ע לא אמרינן ק"פ כקה"ג כמבואר לעיל (נ' ע"א) חד"ה המוכר, לכן לא סגי בזה להקרא לכס אא"כ א"ל בהדיא שנותן לו במתנה, ובוה י"ל דגם למ"ד בעלמא ק"פ לאו כקה"ג, כאן נותן לו שיהיה כקה"ג לזמן זה כמו סברא דלגבי צריה נותן בעין יפה, דאם זה נדרך לנאח בו, וסגי בזה א"כ נותן לו קה"ג לזמן זה.

ומה דמוכרח בסוגיא דמהני ליתן אחרוג לזמן, עכ"פ באומר אחרין, וברשב"א מבואר דבאחרוג לכו"ע אחרין שאני, עכ"פ נמצא ענה ליתן לתינוק לזמן, ונ"ע מהא דסוכה (מ"ו ע"ב) דלא לקני אינש לולבא לינוקא וכו', ולפ"ז בע"כ ז"ל בדרכי הקצוה"ח (רמ"א סק"ד) דאע"פ שיש ענה מ"מ בסתמא לא יתן, והקצוה"ח ר"ל דאפי' במתנה ע"מ להחזיר ג"כ עד"ז וזה דחוק מאד בהך גמ', כיון דהסתמא בלא"ה לעולם כן, וכמש"כ שם בריטב"א, וגם דמבואר בראשונים דבעינן קנין להחזיר, אבל לגבי ענה דלשון אחרין, ובלשון שצורר שר"ל אחרי שיצא ידי חובתו יחזיר אליו ממילא, ל"ק כל כך דלא סמכו ע"ז שיעשה כל אחד כשורה. והחזו"א (אה"ע ע"ד ס"ק י"ד) כתב דזה מחלוקת הסוגיות, ולפי' הך דסוכה גם אחרין לא מהני.

11. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

[א] אי מיפק לא נפיק ביה למאי יחביה ניהליה –

א. פירש רשב"ם הרי אין בו פירות אחרים ולא ניתן אלא לצאת ידי המצוה. ומקשים הריטב"א והדרכ"ד שיש פירות אחרים, שיכול להריח בו. ותיירצו שאין כוונתו לתת אתרוג כדי להריח שאין זו הנאה חשובה אלא כוונתו כדי שיצא בו בחג.

ומקשים הקו"ש [אות תסה] ובשי' ר' שמואל [כת"י] נהי דמוכח שהנותן רוצה שהמקבל יצא בו מ"מ כיון שנתן לו קנין פירות ולפי רבי ק"פ לאו כקה"ג, א"כ איך יצא ומה מועיל שכוונת הנותן היה שיצא. ויש על קושיה זו ג' תירוצים.

א. הגרש"ש [מערכת הקנינים סימן ט] ור' שמואל מבארים דנהי דרבי סובר ק"פ לאו כקה"ג מ"מ אינו כלל שמוכרח להיות כך, ולכן מוזכר בגמ' לעיל שס"ד שאבא לגבי נפשיה משייר לעצמו קה"ג, וא"כ חזינן שהיכא שאיכא אומדנא שכוונתו ליתן ק"פ שהוא כקה"ג יכול לעשות כן, וה"נ כאן כיון שהנותן נתן אתרוג כדי שיצא בו, ודאי מתכוון להקנות קה"ג כדי שיוכל לצאת בו, והגרש"ש מביא שכ"כ המלחמות. ומ"מ לענין מכרה או אכלה באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן, שלפי רשב"ג כוונתו כשמקנה קה"ג לתת זכות למכור, ולפי רבי אין כוונתו לתת זכות למכור. ויוצא לפ"ז שמי שמקנה אתרוג קנין פירות אינו יוצא, וכאן האומדנא שמקנה קה"ג. ב. החזו"א [ליקוטים חו"מ סימן יג - יד] והמנחת ברוך [סימן צב ד"ה דהנה] מביאים השטמ"ק בשם ר"י [עמ' 253] שלומד בשיטת הרשב"ם [עיין רד"ה עד כאן] שכוונת הנותן אתרוג להקנות ק"פ ללא קה"ג, ומ"מ מיקרי לכם, ולא דמי לאתרוג שאול כיון שנתן לו האתרוג במתנה ולא בשאלה. והחזו"א מוסיף ששאול כיון שחייב בשמירתו ואונסיו לא חשיב לכם. ומבאר המנח"ב שהרשב"ם סובר שמצות לולב תלויה במי שיש לו הקנין פירות דהיינו הבעלות לענין נטילת לולב, דמי שקנוי לו לפירות קרינן ביה לכם, והנה הקה"ח [סימן רמא - ד עיין להלן אות ג] חידש שמי שנותן לחבירו אתרוג בקנין לזמן מהני, ומ"מ כתב שמהני דוקא משום שנותן קנין הגוף לזמן, ולכן עדיף משאול, אבל לפי השטמ"ק בדעת הרשב"ם יוצא שגם ק"פ לזמן הוי לכם.

ומבאר המנח"ב [וכ"כ אילת השחר] שזה הרשב"ם לשיטתו [לעיל קלז: אות ח] שסובר לגבי מי שקנה קרקע לפירות, לפי ר"ל שסובר ק"פ לאו כקה"ג מביא מה"ת ואינו קורא. והתוס' מקשים שגם להביא אינו חייב מה"ת. והרשב"ם סובר שלענין הבאה תולה הפסוק בפרי האדמה, ומתי שדנים על הפרי מי שיש לו קנין ק"פ נקרא בעלים, ורק לענין הבאה התורה תולה במי שבעלים על עצם הקרקע.

ג. הרא"ש והריטב"א ג"כ מקשים איך מהני לפי רבי לצאת ידי חובה בקנין פירות. ותיירצו כיון שנתן האתרוג כדי שיצא בו, ואינו יוצא אא"כ קנה קה"ג, על כרחך כוונת הנותן לתת מתנה גמורה גוף ופירות, ע"מ שאח"כ יקנה מתנה גמורה לשני אחריו, והוי כמו מתנה ע"מ להחזיר שמקנה מתנה גמורה ע"מ להחזיר מתנה גמורה. והגמ' אומרת שאם מכרו או אכלו תלוי במחלוקת רשב"ג ורבנן. ואף דכאן היה אפשר לומר שכיון שהראשון קיבל גוף ופירות מתנה גמורה מודה רבי שיכול למכור, מ"מ אמדינן דעתו שנותן כמו תמיד באומר אחריו, שלפי רשב"ג אין לשני אלא מה ששייר הראשון ולפי רבי אינו נותן לראשון זכות למכור.

ב. הקה"ח [סימן רמא - ד] מביא ראיה לשיטתו [עיין להלן אות ג] שקנין לזמן מהני לצאת באתרוג דמיקרי לכם, מהא דסוגין אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריוך לפלוני דלכו"ע מצי מיפק ביה אף על פי שיש לו רק קנין לזמן. ומוסיף הקה"ח שאין לפרש שלפי רבי יוצא כיון שנותן במתנה גמורה ע"מ להקנות לאחריו, דהרי אחריוך הכוונה אחר מיתתך ולאחר מיתתו אינו יכול להקנות, אלא ע"כ הכוונה שנותן לו קנין לזמן עד שימות.
הנה"מ דוחה ראית הקה"ח דלעולם הוי מתנה גמורה ע"מ שיקנה לאחריו, דאין הכוונה אחר מיתתך אלא אחר שתצא ידי המצוה. ומעירים האחרונים [הנ"ל קלז. אות י] שנחלקו במחלוקת הרשב"ם והרא"ש. וקה"ח רצה להעמיס פירושו גם בשיטת הרא"ש, והגרש"ש תמה ששיטת הרא"ש שמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה גמורה ולא מתנה לזמן. ומקשים המנחת ברוך [סימן פט ד"ה ועוד] והחלקת יואב [או"ח סימן יג] דאמנם לפי מה שכתב הרא"ש שהוי מתנה גמורה ע"מ שיקנה לאחריו לאחר שיצא, אין ראיה שקנין לזמן סגי לענין לצאת ידי חובה באתרוג [וכמו שדחה הנה"מ], אבל הרא"ש כתב כן לתרץ למה לפי רבי מהני קנין פירות, אבל לפי רשב"ג [שקיי"ל כוותיה] שסובר שהראשון יכול למכור כיון שקנה קנין גמור, א"צ להאי טעמא שמקנה לו בקנין גמור ע"מ להקנות לאחריו, וא"כ מרשב"ג מוכח שקנין לזמן מהני לענין לצאת ידי חובה באתרוג, וכשם שמהני קנין לזמן ע"מ לתת לאחריוך כך יועיל קנין לזמן ע"מ להחזיר.

12. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אי מיפק לא נפיק ביה למאי יהביה ניהליו. עי' ברשב"ם דלא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה, ולכס קרינן ביה כו'. כתב הרא"ש (סי' מו) מכאן הבאתי ראיה, והשואל טבעת כדי לקדש בה את האשה היא מקודשת, דכיון שא"ל דלקדש בה אשה הוא שואל, דעת המשאיל היתה שתהא קנויה לו באותו ענין שיועילו הקידושין, ואם לא תועיל ללשון שאלה, שתהא מתנה ע"מ להחזיר החפץ או דמיה. ובתשרי הרא"ש (כלל לה-ב) כתב ביותר ביאור, דאמר' דלמיפק כו"ע לא פליגי דנפיק, כי פליגי שמכרו או אכלו, אלמא דלרבי אע"ג דלא מצי מיכל ליה נפיק ביה, וה"נ בקידושין כיון שמסרו לידו כדי לקדש בו האשה, אם לא יועילו הקידושין, למאי יהביה ניהליו, ועוד דק"ו הוא, דבאתרוג לא פירש שנתנו לו לצאת בו, אלא שאנו אומדין דעתו שלצאת בו נתנו, דאל"כ למאי יהביה ניהליו, ובקידושין מסתמא ביקש ממנו טבעת להשאיל לו לצורך קידושין, והוה כאילו השאילו שורו ונתן לו רשות להקדישו, דהר"ז קדוש, עי"ש שהאריך בזה, כדי שלא להוציא לעז על כמה קידושין. וע"ע ברא"ש במס' קידושין (פ"א סי' כ). אבל בתשרי הרשב"א (ח"ד סי' רעג, ח"ו סי' ב) כתב, דאינה מקודשת, דאין זו אלא שאלה, ושאלה בעיניה חוזרת כו'. ועי' בשו"ע ובנו"כ (אהע"ז סי' כח סי"ט).

אם יכול לאכלו יצא, ואם לאו לא יצא. פרשב"ם יצא דקרינא ביה "לכס", שהרי כולו שלו הוא, ואם לאו לא יצא, דכתיב "ולקחתם לכם" משלכם, שיהא כולו שלו ולא למקצתו שלו כו'. ובתשרי הרא"ש (כלל לה-ב) מפרש הא דאיתא במס' סוכה (מא:): דאין אדם יוצא בלולבו של חבירו, אע"ג דיהיב ליה בפירוש הנאת שימוש, דהיינו נטילתו לצאת בו, לא נפיק ביה עד דמקניא ליה קניית הגוף, לכל הפחות לשעה, והטעם דכתיב "לכם" משלכם, דקנין הגוף משמע, ולא סגי בהנאת שימוש לבד, וא"ת הרי מתנה ע"מ להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה בגמ', ונפיק ביה, י"ל דלהכי קרי ליה קנין פירות משום שאינו יכול לאכלו, מיהו קנין הגוף לשעה מיקרי, ובהכי סגי, דמשעת לקיחה קפיד קרא שיהא משלו, והא איכא, והכי מסיק בגמ' דאפי' מאן דפליג במכירה ובאכילה, למיפק כו"ע לא פליגי דנפיק. ועי' ברשב"ם לעיל דלגבי אתרוג נמי יציאת ידי חובתו ליטלו היינו פירותיו.

13. שערים מצויינים בהלכה

ואם לאו לא יצא. כתב הרשב"ם ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד, דדעתינו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו כו', ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי. וכן מבואר בשו"ע (או"ח סי' תרנח ס"ט) עי"ש ומהכא מבואר שאם הזמין אורחים בפסח לסעודת ליל הסדר, והם לוקחים ואוכלים המצות המונחים על השולחן שיוצאים ידי חובתם, וא"צ הבעה"ב ליתן להם ושיגיביהו אותם כדי שיהיה שלהם, דהא על דעת זה הזמנים לצאת ידי חובתם. וכבר הארכנו בענין זה במס' נדרים (לד: ד"ה א"ל) ובמס' קידושין (גב: סוד"ה ההוא סרסאי), ותדרשנו משם.

ויש להעיר במה שכתב הרשב"ם דאע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי, דלכאורה הוה דברים שבלב, דק"ל במס' קידושין (נ). דאינם דברים, וי"ל עפ"ד התוס' במס' כתובות (צז). דיש דברים דלא מהני גילוי דעת אלא צריך תנאי מפורש, ויש דברים דמהני גילוי דעת, ויש דברים דאפי' גילוי דעת לא צריך. ולפ"ז מסתבר לומר דאתרוג הקהל הוא מהדברים

שא"צ גילוי דעת, דמסתמא כן הוא בלב כל
אדם, וגם כיון שנוהגין כן הוה כאילו לב ב"ד
מתנה עליהם, שכתבו הפוסקים דאם נוהגין כן
הוה כאילו התנו, ע"י ברמ"א (או"ח סי' רעט
ס"ד, יו"ד סי' רנט ס"ב).

14. תוספות מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב ד"ה לא החזירו

לא החזירו לא יצא - וא"ת אמאי לא יצא אפילו כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר אחד ... ומיהו יש לומר דרבה דהכא סבר דלא בעינן תנאי (ו) ומעשה בדבר אחד ... אי נמי התם כרבי מאיר והכא כרבנן.

15. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

ג] אמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא - א. שיטת הרא"ש [סוכה מא ב] והרישב"א [קידו' ו ב] שגדר מתנה ע"מ להחזיר הוא שנותן מתנה גמורה בתנאי שיחזיר מתנה גמורה, אבל אם נתן אתרוג במתנה לזמן עד שיצא בו לא יצא ידי חובה, דהוי כשאל של מיקרי לכה. הרא"ש מביא ראיה מהגמ' [סוכה מו ב] לא ליקני איניש לולב לינוקא, דתינוק קונה ואינו מקנה ואם מהני מתנה לזמן א"כ יכול להקנות לתינוק מתנה עד שיצא, ואח"כ ממילא פקע קנינו של תינוק ואינו צריך להקנות חזרה, אלא ראיה שצריך ליתן הלולב במתנה גמורה ע"מ שיקנה חזרה מתנה גמורה. הקה"ח [סימן רמא - ד] ואבנ"מ [סימן כח - ג] חולק על הרא"ש וס"ל שאם מקנה לולב קנין לזמן מיקרי לכה ואינו כשאל, ומביא דכן כתב בתשובת הרא"ש בשם ר' אביגדור כהן צדק.

השער המלך [זכיה ג - ו] מביא את דברי הרא"ש [סוכה מא ב] בשם ר' ישעיה שמקשה מה ההבדל בין מתנה ע"מ להחזיר לשאל שכשניהם הוא שלו עד שיחזיר ואין הגוף קנוי לו. ותיירץ שהנ"מ ביניהם אם חייב באונסין. וכתב השעה"מ [ד"ה ודע] שמוכח מר' ישעיה שגדר מתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה לזמן ולכן מקשה מאי שנא משאלה שהיו קנין לזמן, אבל לפי הרא"ש ליכא קושיא, שמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה גמורה ע"מ להחזיר מתנה גמורה, משא"כ שאל שהיו קנין לזמן. וראית הרא"ש מקטן מתרצים השעה"מ והקה"ח דאח"כ אם יקנה לקטן את הלולב בקנין לזמן מהני, והגמ' מיירי באופן שנתן לו סתם וסומך עליו שיחזיר, דבכה"ג א"א ליתן לקטן. המנחת ברוך [סימן צב ד"ה בל"ה] מתירץ ששם מיירי כשאבי התינוק שלחו לקבל לולב עבורו, ולכן קאמר שלא יקנה לתינוק שלא יכול להקנות לאביו. גם האבנ"מ [כח - ג] דוחה הראיה של הרא"ש ע"פ התור"ד שפירש שמיירי בכמה בני אדם שכולם רוצים לצאת זה אחר זה ונותנים זה לזה, ובכה"ג קאמר שלא יתן לקטן ע"מ שאח"כ יקנה לאחר, אבל בעלים יכולים ליתן לתינוק קנין לזמן וממילא יחזור לבעלים.

ב. ומקשה הקה"ח לפי שיטתו שהיו מתנה לזמן מה אומרת הגמ' אם לא החזירו לא יצא [דמשום שלא קיים התנאי הקנין בטל], הרי גם אם לא יחזיר מ"מ נגמר קנינו ממילא, וחוזר לנותן ולמה הקנין בטל. ומתירץ הקה"ח שאע"פ שהיה יכול ליתן האתרוג בקנין לזמן מ"מ מיירי הכא כשעשה תנאי ע"מ להחזיר, משום שללא תנאי היה המקבל יכול למכור לאחרים, דקיי"ל כרשב"ג שאם מכר הראשון מהני, ולכן עושה תנאי ע"מ להחזיר ואז אם

ימכור תתבטל המתנה למפרע וממילא תתבטל המכירה. ומקשה הקה"ח דרך באחריו לפלוני קאמר רשב"ג שהראשון יכול למכור, אבל באחריו לעצמי מבואר בגמ' לגבי מעשה דאיתא ורב ביבי שא"ל למכור, וא"כ מי שנותן מתנה ע"מ להחזיר הוי אחריו לעצמי שאין הראשון יכול למכור. ומתירץ הקה"ח דה"מ לגבי דקל שאם אומר אחריו לעצמי מסתמא לא נתן קנין הגוף, אבל לגבי אתרוג מוכרח לתת קנין הגוף כדי שיצא חובת המצוה, ולכן כיון שהראשון קיבל קה"ג הוא יכול למכור, ולכן עשה תנאי כדי שהמתנה תתבטל אם ימכור. וקשה דבשלמא באתרוג הוצרך לעשות תנאי כדי שלא ימכור אבל להלן גבי שור זה נתון לך ע"מ להחזיר, למה שם הוצרך לעשות תנאי, הרי בל"ה אינו יכול למכור או להקדיש כיון שהיו קנין לזמן. [ועיין להלן קושיית האבנ"מ איך חל ההקדש הרי השור קנוי לו רק קנין פירות ולא קה"ג, ולפי מה שתיירץ שם יתורץ גם קושיית זו]. ואילו דברי הקה"ח היה אפשר לומר שעושה תנאי ע"מ שתחזירהו לי כדי שהמקבל יחזירהו והנותן לא יצטרך ללכת ליקח החפץ בחזרה, וזה שייך גם בשור.

16. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

ד] רד"ה ואם לאו לא יצא וכו' ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו וכו' - א. בפשטות כוונת הרשב"ם שכל אחד נותן מתנה ע"מ לתת לאחר אחריו במתנה. וכן כתבו התוס' [סוכה כז: סוד"ה כל ומא: ד"ה אלא] מלמדים אותם שיהיו כולם נותנים כל אחד את חלקו לחבירו ע"מ להחזיר. ואפ"ל נתנו בסתמא כאילו פירשו כיון שבענין אחר אין יכולים לצאת בו. ולפ"ז לקטן אסור להקנות, כיון שאינו יכול להקנות בחזרה.

הרישב"א בשם הרשב"א [כ"כ הרשב"א בתשובה הוהא בקה"ח סימן רמא - ד] והנ"י בשם הרישב"א כתבו הא דמהני אתרוג של הקהל היינו טעמא משום שהכל שותפים באתרוג, וכיון שהאתרוג נקנה לשם מצוה וא"א לחלקו, הוי כמו חצר השותפים שאין בו שיעור חלוקה, שכל אחד מתי שמשמש הוי ידידה מטעם

ברירה, [ואף דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה שאני הכא דאדעתא דהכי השתתפו - רשב"א]. והא דאיתא בסוגין באחים שקנו אתרוג בתפוסת הבית שאם אינם יכולים לאוכלו לא יצאו, מיירי כשלקחו האתרוג לשם אכילה או להריח או לסחורה, וא"כ הם שותפים בדבר שראוי לחלוקה, ואינו של אחד אא"כ עשו חלוקה. וכתב הרישב"א שלפי שיטתו אפשר לתת את אתרוג הקהל לקטן, שאינו צריך לקנות ולהקנות דגם הקטנים שותפים באתרוג, משא"כ לפי הרשב"ם אין ליתן האתרוג לקטן.

וּכְתַבּוּ הַקָּהָ"ח [סימן רמא - ד] וגרש"ש [מער' הקנינים סימן ט ד"ה והנה] שמדברי הרשב"א [בתשובה וכן מדברי הריטב"א והנ"י - גרש"ש] **מוכח שקנין הגוף לזמן סגי לענין לכם דאתרוג, שהרי כל אחד מהקהל זוכה בו לגמרי רק בזמן שהוא נוטל ואעפ"כ קנינו ביה לכם.**

והגרש"ש [ד"ה וע"כ] מקשה סתירה בריטב"א שסובר [בקי"ד ו' ב] כמו הרא"ש שגדר מתנה ע"מ להחזיר הוי שנותן מתנה גמורה ע"מ להקנות חזרה, וא"כ ס"ל שקנין לזמן לא מהני, ולגבי אתרוג הקהל סובר הריטב"א שקנין הגוף לזמן מהני. ותירץ הגרש"ש ששותפים עדיף ממתנה, דבעצם יש לכל שותף חלק באתרוג שקניו לו קנין הגוף לעולם, אלא דבעינן שבזמן המצוה יהיה כולו שלו, ובזה סגי שבזמן המצוה קנה קנין הגוף לזמן בכל האתרוג, אבל הנותן מתנה לחבירו לזמן, כיון שכל קנינו רק באותו זמן ואח"כ לא יהיה לו כלום, אינו נקרא לכם. ולפ"ז נדחית ראת הקה"ח מהרשב"א והריטב"א והנ"י שמהני באתרוג קנין לזמן מזה שמהני אתרוג השותפים, דשאני שותפים שיש לכל אחד בו חלק קה"ג לעולם.

ולפי הבנת הקה"ח שאתרוג השותפים מהני כיון שקנין לזמן מהני מקשים המנח"ב [סו"ס צב] והגרש"ש [ד"ה אבל] דאין זה קה"ג לזמן אלא ק"פ לזמן, שהרי אף שקניו לו לבדו בזמן שיוצא בו מ"מ אינו יכול למכור או לאכול האתרוג וא"כ אין לו בו קה"ג אלא ק"פ.

17. שערים מצויינים בהלכה

אתרוג זה נתון לך כמתנה ע"מ שתחזירהו לי כו'. ואמר' דאם החזירו יצא, וכתוס' לעיל (קלד.) הקשו אמאי יצא, הרי כל מתנה שאינו יכול להקדישו אינה מתנה כו' ע"ש. וברמב"ן (שם) כתב, דיש שמחקו מן הספרים תיבת "לי", וגרסו ע"מ שתחזירהו סתם, שאם הקדישו מוקדש ומוחזר, והרמב"ן דחה דבריהם, וכתב דהגהת ספרים בסברא עבירה גמורה היא, וראוי לגדות עליה. וכן ר"ת בהקדמה לס' הישר, דרכינו גרשום מאור הגולה קילל כל מאן דמשבש תלמודא. והמעריך (בהקדמה לס' הערוך) הביא בשם הראב"ד (כתובות פ"ז) כזה"ל, ויד המחקת תיקצץ, שמוחקי הספרים כשורפי התורה כו'. ועי' בתשו' הראנ"ח (סוס"י א) שהביא דברי הרמב"ן, ומפרשו גם על שאר הספרים, ולא רק על המגיה בגמרא. וכן מבואר בדרכי משה ובהגה' הרמ"א (יו"ד סי' רעט) שכתב, ואני שמעתי שיש חרם הקדמונים שלא להגיה שום ספר עפ"י סברא, כי אם בראיה ברורה שיש בו טעות. ועי' בב"ח (או"ח ריש סי' רפו) דגם על דבר שהוא מנהג ואין בו נפק"מ להלכה החריס ר"ת שלא להגיה. ועי' במהרש"א (הקדמה למס' ברכות חא"ג) שמתרעם על חכמי הדור שמגיהים בגמרא רש"י ותוס', ומשבשים נוסחאות הישנות, והמעייין בהם היטב ימצא בהם טעות גמור, ואין להם עיקר ושורש כו'. ואם נראה לו הגה"ה ברורה יניח הנוסחא הישנה במקומה, ויעמיד הגה"ה על הגליון מן הצד. וכן כפת"ש (יו"ד שם סק"ג) בשם תשו' יד אליהו (סי' כז) דלהעמיד שניהם ולכתוב בצדו סברתו מותר. וכן בברכי יוסף (שם). ובערוך השולחן (שם) כתב, דאם לא נראה לו הגירסא הכתובה, יגיה בפירושו בחידושי תורה שלן, אבל לא בפנים. וע"ע מה שהאריך בשד"ח (אס"ד מערי ה).

18. שערים מצויינים בהלכה

מאי אהדריה. (פרשב"ם כיון שהקדישו אין זו כי אם חזרה להקדש. ורבינו גרשום מפרש, מאי אהדריה הא אסור עליו בהנאה. וקשה דאיתא במס' ב"ק (צח.) גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו הרי שלך לפניך, ומצאתי דכבר הקשה כן הריטב"א, ויתירץ דהתם שאני דאמר קרא "והשיב את הגזילה אשר גזל" כעין שגזל. והביאור בזה שלא נשתנה ביד הגזלן, והיינו שאין השינוי ניכר בה, לאפוקי גזל פירות והרקיבו, או גזל בהמה והזקינה, משא"כ באיסור הנאה שאין ניכר בה השינוי, כמו בחמץ שעבר עליו הפסח, דאפשר שנעשה חמץ אח"כ, כן הסביר בפת"ש (חור"מ סי' שסג ס"א) בשם הפוסקים, משא"כ בגזל אתרוג ולאחר סוכות אומר לו הרי שלך לפניך, הרי הכל יודעים שהאתרוג אינו שוה כלום, עי' מש"כ בשמ"ב (ח"ד סי' קפב סק"ח). ובפמ"ג (או"ח סי' תרנו סק"א) מסופק בענין אתרוג.

19. שערים מצויינים בהלכה

ע"מ שתחזירהו לי, מידי דחוי ליה קאמר ליה. ולגבי אתרוג אפי' לא א"ל ע"מ שתחזירהו לי, אמרי' דכוונתו היה שיחזירו לו שיוכל לצאת בו, ולכן אע"ג דקי"ל החזרת דמים הוי חזרה, מ"מ באתרוג לא אמרי' כן, עי' ה"טב ברא"ש במס' סוכה (פ"ג סי' ל') ובשו"ע (או"ח סי' תרנו ס"ה). ועי"ש במ"ב (ס"ק יח) בשאר הימים דלא בעינן לכס, מ"מ דעתו של אדם שרוצה בשלן. ועי' בקצוה"ח (סי' רמא סק"ה).

20. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

י' שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי הקדישו והחזירו ה"ז מוקדש ומוחזר - הנה"מ [סימן רמא - ה] והאבנ"מ [סימן כח - נג] מקשים מכאן על שיטת הרא"ש שסובר שמתנה ע"מ להחזיר הוי ע"מ להחזיר מתנה גמורה וקשה דכאן אינו מקיים התנאי שאינו יכול להקנותו בחזרה אחרי שנעשה הקדש, וא"כ התנאי מבטל המתנה ולמה אומרת הגמ' שאם החזיר איכא קיום התנאי והוי מתנה.

ולכאורה קשה גם לפי הקה"ח שס"ל שמתנה ע"מ להחזיר הוי קנין לזמן, מ"מ הרי עושה ג"כ תנאי ע"מ שיחזיר וכוונתו בתנאי כדי שהמקבל לא ימכור או יקדיש וא"כ אם הקדיש איך יכול לקיים התנאי, [ואמנם האבנ"מ מרגיש בזה בתוך דבריו].

ותירץ הנה"מ שמירי בהקדישו לשלמים וקיי"ל כר"י הגלילי שקדשים קלים הוי ממון בעלים ולכן נקט שור [ולא סתם מתנה ע"מ להחזיר], וכיון שהוי ממון בעלים יכול להקנותם בחזרה. ובקדשי קדשים או קדש בדק

הבית שא"א להקנותם באמת אינו יכול להחזיר ולא נתקיים התנאי. ולפ"ז מבאר הנה"מ הא דנקט הקדישו והחזירו ולא נקט מכרו או נתנו במתנה והחזירו, משום שאם מכרו לאחר אינו יכול להחזירו וא"כ אינו מקיים התנאי. אבל הנה"מ כתב שה"ה אם מכרו.

המנחת ברוך [סימן צד] מתרץ שמתנה ע"מ להחזיר הכוונה שיחזיר לרשות הנותן וא"צ שהנותן יקנה בחזרה החפץ, ורק היכא דאמר לי בעינן מידי דחזי לי ואז צריך שיקנה החפץ. ומה שכתב הרא"ש שצריך להקנות לבעלים בחזרה, אינו משום קיום התנאי אלא משום טובת הבעלים שיוכלו לקיים מצות לולב. החזו"א [ליקוט] סימן יג - יח] ג"כ כתב שבשביל קיום התנאי א"צ שיקנה חזרה אלא די שמחזירו ואינו מקנהו, מיהו באתרוג כיון שכוונת הנותן שיחזיר כדי שהנותן יוכל לצאת בו, בעי שיקנהו חזרה, ולכן כתב הרא"ש שבאתרוג אינו מקיים התנאי עד שיקנהו בחזרה.

הקה"י [סימן לט] מקשה שמשמע מלשון הראשונים [סוכה מו] שצריך להקנות בחזרה כדי לקיים התנאי, ולא מספיק להחזיר לרשותו. ותיירץ דהראשונים מייירי היכא דאמר לי, שאז מונח במילה לי מידי דחזי לי והוי בכלל התנאי שיקנה חזרה כדי שיוכל לצאת בלולב, אבל היכא שלא אמר לי סגי להחזיר לרשותו. המנחת ברוך [סימן צד ד"ה בעיקר] מקשה לפי הקה"ח למה חל הקדש עולמי [ולכן היכא שאמר לי אינו מוחזר]. הרי קיבל את החפץ לזמן ואיך יכול להקדישו לעולם. ואמנם האבנ"מ בעצמו [ד"ה אך] הקשה כן, ותיירץ שס"ל כבר פדא [גד' כט] שגם קדושת דמים לא פקעה בכדי. עוד תירץ דיש חילוק אם המקבל הקדיש או מכר, דאם מכר יצא מרשותו ושוב אינו יכול להחזיר לנותן דניכר שאין כאן חזרה, אבל אם הקדיש כיון שהשור המוקדש נשאר בביתו וברשותו, יכול להשיבו לנותן ולקיים בזה התנאי ע"מ שתחזירהו [אף על פי שאינו קנוי למקבל אחר ההקדש]. ויוצא לפ"ז שדוקא אם הקדישו יכול להחזיר אבל אם מכרו אינו מוחזר, ודלא כנה"מ שכתב שה"ה אם מכרו.

21. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

יב] א"ל ע"מ שתחזירהו לי מידי דחזי לי קאמר ליה – [1] כתב הרשב"א הלכך כיון שעבר על התנאי והקדיש ואז המתנה תבטל וההקדש יתבטל, לכן המתנה קיימת וההקדש אינו חל. [2] אבל הרמ"ה כתב שהמתנה בטלה. וסברת הרשב"א כיון שאין ההקדש יכול לחול ממילא ההקדש בטל והמתנה קיימת. וזה כעין מש"כ הגר"ש [כתו' סימן מט ובקונו' סוף גיטין] והקו"ש [ב"ב אות ריא] שזה כלל בתורה שכל דין שאם יחול מוכרח להתבטל אינו חל כלל מתחילתו, והביאו ראיה מתוס' [גיטין פג א] לגבי מי שנותן גט ע"מ שלא לתקדשי לפלוני, ועברה שהתקדשה לו, שאין הגט מתבטל, אלא הקידושין מתבטלים, שאין בכח הקידושין לחול כיון שאם יחולו יתבטל הגט ויתבטלו הקידושין.

=====

1. ספר קצות החושן על חו"מ סימן רמא

[ד] הנותן מתנה על מנת להחזיר - **כתב הרא"ש** פ' לולב הגזול (סוכה פ"ג סי' ל) גבי אתרוג במתנה ע"מ להחזיר וז"ל: **וצריך שיתנהו לו במתנה גמורה ע"מ שיחזיר ואחר שיצא בו צריך לחזור וליתנו לו במתנה בשעת חזרה, אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהיה שלי כבתחלה לא יצא בו דהוי כמו שאול.** ותדע מדאמר לקמן לא ליקני איניש לולבא לינוקא ביומא טבא דינוקא מיקני קני אקנויי לא מקני, ואם אינו צריך לחזור במתנה נהי דקטן לאו בר אקנויי הוא ליקניה ליה עד שיצא בו ולחזור לו ממילא, אלא ודאי צריך לחזור וליתנו במתנה וקטן לאו בר אקנויי הוא עכ"ל. וכ"כ הריטב"א בחידושו פ"ק דקידושין (ו, ב) וז"ל: ומיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא וממון שלו, וכשמחזירין לו הקנאה גמורה בעי כשאר הקנאות דעלמא, ומסתברא שאם שעבדה לבע"ח הרי הוא משועבד ומחזור וגובה ממנו לאחר חזרה עכ"ל. **אמנם לולי דברי הרא"ש והריטב"א יראה לענ"ד דמתנה על מנת להחזיר הוא כמשמעו, ואין בו תנאי הקנאה אלא שנתן לו במתנה את האתרוג עד שיצא בו והוא מתנה גמורה וחלוטה עד הזמן, ומ"ש הרא"ש דה"ל כשאו"ל נראה לענ"ד דכל כה"ג לאו דין שאול הוא.**

... **ולזה מתנה ע"מ שתחזירהו היינו שנותן לו הגוף עד הזמן לצאת בו** ובאופן שיהיה לו שיו"ר אחר כך, לזה מתנה ע"מ שתחזירהו לי. אבל גוף המתנה אינו אלא לזמן ונפיק ביה וכדמוכח מאחריו לפלוני ודו"ק היטב. ואפילו לדעת הרא"ש בפ' יש נוחלין (ב"ב קלז, א) בהאי דרב ביבי אקנייה לבנו קטן דבאומר אחריו לעצמי אין המקבל מתנה יכול למכור ע"ש. ...

והוא בתשובת הרא"ש (כלל לה סי' ב) שם כתב תשובת הרב ר' אביגדור כהן צדק וז"ל: אותה ששנינו אין אדם יוצא ידי חובתו ב"ט ראשון בלולבו של חברו אע"ג דהייב ליה בפירוש הנאת שימוש דהיינו נטילתו

לצאת בו, לא נפיק ביה עד דמקניה לי קניית הגוף לשעה לכל הפחות. התם היינו טעמא דכתיב לכם משלכם דקנין הגוף משמע ולא סגי בהנאת שימוש לחוד, וא"ת הלא מתנה ע"מ להחזיר קנין פירות בעלמא קרי ליה בפ' יש נוחלין ואיך נפיק ביה ו"ל דלהכי קרי ליה קנין פירות שאינו יכול לאוכלו אבל מיהו קנין הגוף לשעה מיקרי ובהכי סגי, דולקחתם לכם משלכם משעת לקיחה קפיד רחמנא שיהיה משלו והא איכא. והכי מסיק התם בהדיא דאפילו מאן דפליג במכירה ואכילה למיפק כ"ע לא פליגי דנפיק עכ"ל. וע"ש ויעלוז לבי שכוונתי לדעת רב קדמון.

2. שעורי ר' דוד מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד א

תשכה) בטעמא דנתן יעקב למנשה ואפרים, ולא ליוסף והנה במשל"מ שם נמי כתב כדברינו דהא דכתב הרמב"ם דבנתן ליורשו לא מהני, היינו דוקא יורש שראוי ליורשו עכשיו, אבל אם אינו ראוי ליורשו עכשיו הוי כמו אחר דמהני. דהביא מהפרשת דרכים, דהא דיעקב הוצרך ליתן למנשה ואפרים, ולא נתן ליוסף, ואח"כ ממילא יקבלו ממנו ע"י ירושה, היינו משום דכיון שנתן הקדוש ברוך הוא ליעקב לך ולזרעך אחרית, א"כ הוי נכסי לך ואחרית לפלוני, דדעת הרמב"ם שאם נתן המקבל הראשון לבנו, לא מהני להפקיע מאחרית, דהוי כנותן לעצמו.

ולכן אם היה נותן ליוסף בנו, לא היה מועיל להפקיע מאחרית, דהיינו משאר אחיו, דהא הוי כנותן לעצמו, דנוטל אחרית וחוזר לכל האחין, ולכן נתן ישר למנשה ואפרים, דהוי זה נותן לאחר, דמהני שלא יטול אחרית.

הרי מפורש בדבריו כמ"ש, דדוקא יורש הראוי לירש עכשיו, הוי כנותן לעצמו, אבל אם אינו ראוי לירש עכשיו, אף על פי שיש לו שם יורש, הוי כאחר. דהרי הכא מנשה ואפרים דהם בני הבן, נמי הוו יורשים, ורק דכיון שאין יורשים בפועל, חשיבי כאחרים, דמהני נתינתו שלא יטול אחרית וכמ"ש.

3. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

בגמ': אמר רב הונא בריה דרב יהושע משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליאטא.

כתב בשל"ה (תורה שבעל פה - יד) שלא אמר בדרך זילזול, אלא התכוון לדבר חכמה ומוסר, שהיות והוא בא מבית עלי, שנאמר עליהם במסכת ראש השנה (יח, א) 'בזבח ובמנחה לא יכופר - אבל בתורה ובגמילות חסדים יכופר', אם כן עליו להתבונן בתורה ביתר שאת ואחריות שלא יהיו דברים ממולאים, ובוזה יתכפר העונש.

עוד הקשה, האיך יש מספר מקומות בגמרא מעשים שיוצא מהם גנות לאמוראים, עמודי העולם, כגון בנתיב דמר שמואל דאשתביין כו' (כתובות כג, א), ובנתיב דרב נחמן דהוי מבחשי קדירה בכשפים (גיטין מה, א), וכיוצא באלה. וביאר: 'דע כי באמת ובצדק נכתב, כי לא לפני חכמי התלמוד חנף יבוא, כי היה איזה עון על אביהם שבאו בנותיהן לכלל זה, דהיינו שלא הוכיחו אותם תמיד בתוכחת מוסר וכיוצא בזה, והיה זה על צד העונש להיות נכתב דבר זה בתלמוד. ודבר שהוא מצד העונש לא שייך לומר אל תספר בגנותו, כי זה הדין שלו, לספר בגנותו שלו בדבר זה, כמו שמעשים בכל יום הבית דין פוסקים ועושים הכרזה על אדם אחד דברי גנות, הוא משום שהדין נותן ליענש בכך'.